

LIETUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽYVYDO
BIBLIOTEKA

mpkslas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1986
KOVO MĖN. 1 d. / MARCH 1, 1986
PART TWO — Nr. 42(9)

Šiame numeryje:

Buvo linksniuojama ir B. Sruogos pavardė.
Savimonės vystymasis ir tautiškumas.
Apie Lietuvos matematikus.
Vlado Šlaito eilėraščiai.
Daiva Mongirdaitė Chicagos padangėje.
Chicagos teatruose.
Kometos biuletenis Nr. 2.
Nauji leidiniai.

Kertinė Paraštė

Buvo linksniuojama ir B. Sruogos pavardė...

Vasario 1 d. *Literatūra ir menas* išspausdino pluoštą atsiminimų apie rašytoją Balį Sruogą jo gimimo 90 metų proga. Čia Alfonsas Gučas rašo, kad iš Stutthofio koncentracijos stovyklos sugrįžęs rašytojas dėstė universitete, mėgino vėl įsijungti į kūrybinį darbą, nors jo sveikata buvo palaužta. Deja, atsiminimai nėra pilni, jie daug ką nutyli, iškreipdami Balio Sruogos gyvenimo vaizdą. Alfonsas Gučas paminia, kad Lietuvoje, kaip ir visoje Sovietų Sąjungoje tuo metu prasidėjo ideologinis literatūros pervertinimas, įvairių universitetų fakultetų posėdžiuose buvo svarstomas partijos nutarimas dėl žurnalų *Zvezda* ir *Leningrad*. Pasak Gučo, tada buvo suauktas bendras universiteto susirinkimas, kuriame buvo kritikuojami rašytojai. „Buvo linksniuojama ir B. Sruogos pavardė. Profesorius labai jaudinosi ir neišmanė, už ką ir dėl ko.“

Čia atsiminimų autorius šiek tiek klysta. Rašytojai buvo kritikuojami ne tik universitete, bet ypač visuotiniame Lietuvos tarybinių rašytojų susirinkime, kuris įvyko 1946 m. spalio mėn. 1-2 d. Šis susirinkimas buvo vienas reikšmingiausių kultūrinės politikos įvykių pirmaisiais pokario metais, nustatęs pagrindines kultūrinio gyvenimo gaires. Jis gana plačiai aprašytas akademinės *Lietuvos TSR istorijos* ketvirtame tome. Tenai rašoma (pp. 238-239): „Rašytojų susirinkime buvo griežtai kritikuojama lūkuriuojančių, neapsisprendusių rašytojų pozicija... Tarybiniais lietuviams rašytojams buvo iškeltas uždavinys — įsijungti į ideologinę kovą prieš buržuazinius nacionalistus... Balys Sruoga, patyręs hitlerinės koncentracijos stovyklos baisumus ir parašęs apie tai įspūdingus atsiminimus („Dievų miškas“), po ilgesnių svyravimų suprato, kad „poetas turi būti pilietis“ — geras tarybinis pilietis“. Taigi, susidaro įspūdis, kad Balys Sruoga buvo kiek pakritikuotas, bet

viskas baigėsi sklandžiai — jis susipratęs įsijungė į tarybinių rašytojų šeimą. Iš tiesų šis 1946 m. rašytojų susirinkimas buvo dvasinio teroro reiškinys. Rašytojai buvo griežtai kritikuojami, koneveikiami bjauriausiais žodžiais. Tuometinis LKP CK sekretorius Kazys Preikšas pasakė pagrindinę kalbą, kuri buvo kaltinamasis aktas daugeliui rašytojų, o tais laikais valdžia be jokio atlaidumo susidorodavo su tikrais ir įsivaizduotais liaudies priešais. Preikšo kalba buvo tokia grėsminga, kad ji vėliau nebuvo perspausdinta jo raštų rinkinyje. Tačiau LTSR rašytojų susirinkimo kalbos ir diskusijos buvo išleistos atskira knyga *Už tarybinę lietuvių literatūrą*, kurią, beje, turėtų perskaityti kiekvienas, norintis susipažinti su tų laikų dvasia. Štai kaip Preikšas kalbėjo apie Balį Sruogą:

Būdamas koncentracijos stovykloje, autorius matė ten apščiui kovotojų prieš vokiškuosius grobikus. Bet Sruogos knygoje „Dievų miškas“ tų stovyklų aprašymas yra iš esmės pasytyčiojimas iš tų žmonių, ciniškas šaipymasis iš vokiškų grobikų aukų. Autorius nė žodžio nepasako apie pasipriešinimo kovą, kuri, kaip mes puikiai žinome, buvo vedama ir pačiose stovyklose... Sruoga nerado reikalinga savo knygoje pavaizduoti vokiškųjų budelių tose stovyklose. Atrodo, kad patys kaliniai yra kalti dėl visų vargų... Jis ten pamatė tik smulkus žmogelius, kurie tesirūpina kai kuriomis savo fiziologinėmis funkcijomis. Jeigu Sruogos knyga būtų pasirodžiusi, tai mūsų priešai turėtų visišką pagrindą sakyti, jog vokiečiai teisingai padarė, kad tokius žmogpalaikius laikė koncentracijos stovyklose. Štai kodėl visai yra netikusi Sruogos knyga „Dievų miškas“ ir štai kodėl gerai, kad ji neišėjo, nes išėjusi ji būtų naudinga tik mūsų priešams (pp. 22-23).

Taip kalbėjo CK sekretorius Preikšas, kuris tuo metu nustatė kultūrinio gyvenimo gaires. Preikšas dar pridūrė, kad Sruogos veikalas *Rusų literatūros istorija* „šmeižia rusų tautą, tarybinę sant-

Savimonės vystymasis ir tautiškumas

INA ČEPĖNAITĖ - UŽGIRIENĖ

Savimonė formuojasi žmogui santykiuojant su savo aplinka ir kitais žmonėmis. Ji atspindi ir apsprendžia tų santykių ypatumus ir todėl keičiasi per visą žmonių gyvenimą, bet ypač vaikystėje, kada vystosi mąstymas ir įvairių reiškinų supratimas, o drauge keičiasi ir visuomeninio bendravimo ratas bei pobūdis. Trumpai tariant, savimonė reiškia sąmoningą savęs išskyrimą iš objektyvaus pasaulio ir iš savo santykių su tuo pasauliu. Tai įsisąmoninimas savęs kaip veikėjo ir kaip asmenybės.

Vienas centrinių savimonės komponentų yra sąmoningas savęs suvokimas, kuris auga lygiagrečiai su kitų asmenų suvokimu. Nuo ankstyviausios kūdikystės, vaikas bando aktyviai pažinti ne tik pasaulį, bet ir save. Veikdamas savo aplinkoje ir bendraudamas su kitais žmonėmis vaikas pradeda suvokti save kaip atskirą nuo kitų būtybę ir taip pat susidaro tam tikrą savęs supratimą. Tas supratimas paprastai yra daugialypis, apimantis įvairias žmogaus savybes. Įsisąmoninimas savo visų fizinių ypatumų, savo veiklos polinkių, socialinių interesų bei savo asmenybės bruožų formuoja savęs supratimą. Vaikui augant ir bręstant, šių komponentų svarba ir tarpusavio ryšiai keičiasi. Galima išskirti keletą savęs supratimo fazių, vėdančių į pilnesnį, gilesnį ir rišlesnį savęs supratimą. Tautiškumas — kaip vienas asmenybės požymių — gali daugiau ar mažiau sąmoningai įsilipti ir besivystantį savęs supratimą ir apjungti kai kurias kitas asmenybės savybes.

Šio mano pranešimo tikslas yra apžvelgti savęs supratimo vystymąsi vaikystėje, taip kaip jis šiandien suprantamas vaikų psichologijos tyrinėtojų (ppl. Damon ir Hart, 1982). Duomenų šiuo klausimu nėra labai daug. O ypač nedaug yra duomenų apie savęs supratimo ryšį su tautiškumu. Šiuo metu tautiškumas nėra psichologų laikomas svarbiu, žmogaus asmenybę ar savimonę apsprendžiančiu veiksnium. Tad paminėjus kelis darbus, liečiančius tautybės suvokimą vaikystėje, bandysiu panagrinėti galimus ryšius tarp tautiškumo ir savęs supratimo vystymosi. Pirmiausia sustosiu ties klausimu, kaip savęs supratimas formuojasi.

varką“, kad B. Sruoga netinkamai reagavo į kritiką, mėgino „išsisukinėti formaliais pareiškimais“, kad rašytojui dar „artimas buržuazinės Lietuvos supuvęs gyvenimas“.

Taigi, akademinė LTSR istorija teigia, kad 1946 m. rašytojų susirinkime buvo svarstomi Sruogos „įspūdingi atsiminimai“, nors, kaip matyti, Preikšas pabrėžė, kad jų negalima išiešti, o jų išleidimas pasitarnautų tik priešams. Alfonsas Gučas savo atsiminimuose dabar tebepažymi, kad susirinkime buvo linksniuojama ir B. Sruogos pavardė ir kad rašytojas jaudinosi ir „neišmanė už ką ir dėl ko“.

Bet pats Sruoga gerai žinojo šiuos kaltinimus, nes pirmasis ir aštriausias pultas,

Savęs supratimo pradžia ir vystymasis

Savimonės pradžia reikia laikyti savo egzistavimo, savo atskirumo nuo kitų ir savo veiksmingumo pajutimą. Toks pajutimas atsiranda ankstyvoje kūdikystėje. Net ir mažas kūdikis pastebi kai kurių savo veiksmų pasekmes ir džiaugiasi galėdamas tokias pasekmes pakartoti. Stebėdamas savo veiklą, kūdikis pajunta ryšį tarp išorinių ir vidinių savo veiklos požymių. Jau pirmaisiais amžiaus metais, vaikas atskiria save vaizdajuostėje, kai paveikslas yra rodomas tuo pat metu, t.y. kai matomi veiksmas atitinka juntamiems judesiams (Lewis ir Brooks-Gunn, 1979). Bet jei paveikslas yra rodomas su uždelsimu, vaikas dar neskiria savęs nuo kito panašaus amžiaus kūdikio. Tad savo išvaizdos atpažinimas atsiranda vėliau negu savo veiksmingumo pajutimas. Išvaizda yra įsisąmoninama kaip viena iš savo paties pajutojo „aš“ ypatybių (Bertenthal ir Fischer, 1978). Pirmasis savęs suvokimas kyla veikiant, pastebint skirtumus tarp savo ir kitų žmonių veiksmų.

Netrukus kūdikis pradeda skirti ir kai kurias savybes, kurios žymi jo aplinkoje esančių žmonių išorinius skirtumus. Antraisiais amžiaus metais vaikas jau skiria žmones pagal amžių ir lytį. Galima manyti, kad tada ir savašis aš pradeda suvokti kaip priklausantį tam tikrai lyties ir amžiaus grupei. Žinoma, kalbos vystymasis, įgalinąs vaiką įvardinti kai kuriuos požymius, padeda vystyti sąvokinį savęs supratimą. Vos pradėdamas kalbėti, vaikas jau taiko amžiaus ir lyties sąvokas kitiems žmonėms, vadindamas vyrus „tėveliais“ o vaikus — „mažiukais“. Tuo pat metu vaikas pradeda atpažinti save išvaizdą, atpažindamas savo nuotrauką ir pastebėdamas veidrodyje matomus savo išvaizdos pasikeitimus (pvz., Amsterdam, 1972). Baigdamas antruosius amžiaus metus, vaikas suvokia save ne tik kaip atskirą veikėją, bet ir kaip būtybę, turinčią panašumų į kitus žmones ir taip pat skirtumų nuo jų. Tuo prasideda savęs supratimo vystymasis, apimantis tiek objektyvų, tiek subjektyvų savęs suvokimą.

Kai vaikas geriau apvaldo kalbą, galima jį prašyti atsakyti į klausimą „Kas tu esi?“ arba aplamai papasakoti apie save.

jis pirmasis turėjo ir teisintis. Balys Sruoga buvo priverstas suniekti savo *Dievų mišką*, ilgai atsispašinėjo, kad prastai suprato tarybinio piliečio pareigas, bandė ginti „poeto, kaip tokio — tikta poeto tariamas teises“, apgailestavo, kad jo teorinis pasirušimas yra per silpnas, kad „faktiškai tebesu dar mokinio padėty“, kad ilgainiui „man pavyks išsivaduoti iš mano klaidkelių“. Sruoga buvo priverstas suniekti savo kūrybą, praeitį ir gilios įsitikinimus, o šiandien prisiminimų autorius Gučas rašo tik apie „sudėtingą pokario gyvenimą“ ir apie „klasių kovą“, lyg partizanai, o ne sovietinė valdžia būtų buvusi atsakinga už kūrybinės inteligentijos terorizavimą.

T. Karaliūnas

Domicėlė Tarabildienė Močiutė motinėle (lino raizgyns)

Praejusį metų rugsėjo mėn. 8 d. Lietuvoje mirė grafikė Domicėlė Tarabildienė. Dailininkė gimė 1912 m. balandžio mėn. 26 d. Andriūšiuko miestelyje, Anykščių apylinkėje. Kauno meno mokyklą baigė 1935 metais, 1937-1939 m. meno studijas tęsė Paryžiuje. Nors labiausiai pasižymėjusi kaip grafikė (ypač savo linoraižinių ciklais „Zvejai“, „Moterys ir jūra“, „Vilniaus universiteto 400 metų“, „Vilniaus motinos“ ir kt.), taip pat yra sukūrusi apščiui skulptūros ir tapybos darbus. Svarbią jos kūrybos dalį sudaro iliustracijos knygoms, žurnalams, vadovėliams, o ypač literatūros leidiniams, skirtiems vaikams.

Daugumas savęs supratimo tyrimų naudoja pokalbio metodiką ir iš vaiko išgauna 10 ar 20 pasisakymų apie save. Ties pasisakymais analizuojami pagal sąvokas, kurias vaikas naudoja savo ypatybėms nusakyti. Pastaruoju metu psichologai daug labiau domėjosi veiksniais, lemiančiais vaiko savęs įvertinimą, bei aukštesnio ar žemesnio įvertinimo padarinius, negu vaiko savęs supratimo aplamai (pvz., Vasiliauskaitė, 1984). Nors savęs įvertinimas yra svarbi savęs supratimo dalis, bet jis nedaug pasako apie kokybinius savimonės pasikeitimus augimo metu. Norint aptarti savęs supratimo vystymąsi, tenka naudotis gana nedideliu tyrimų skaičiumi, pasižymintiu metodikos panašumu. Jie tačiau gana vieningai nurodo keturias pagrindines savęs supratimo fazes.

Pirmoji fazė išsiskiria fizinių ypatumų ir įprastinės veiklos pabrėžimu. Priešmokyklinio amžiaus vaikas kalba apie save, beveik nelygindamas savęs su kitais. Išoriniai, lengvai matomi ypatumai, dažni užsiėmimai ir vaikai svarbūs „turtai“ būna dažniausiai minimi (Keller, Ford, ir Meacham, 1978). Pvz., paklausta apie save, ketverių metų mergaitė gali pasakyti, kad ji yra mergaitė, aukšta, turi mėlynas akis, turi mažą sesutę, rytais lanko darželį, dažnai žiūri televiziją, turi kačiuką ir t.t. Psichinės asmenybės savybės beveik niekad neminimos.

Mokyklinio amžiaus vaikai, nusakydami save, taip pat dažnai

mini savo įprastinius užsiėmimus, bet jau lygina save su kitais. Jie formuoja savęs suvokimą santykiuose su kitais. Todėl jie dažniau paminia savo užimamas pozicijas jiems pažįstamoje bendruomenėje. Devynerių metų berniukas, paklaustas apie save, jau gali atsakyti taip: „Mano vardas yra Julius. Aš gyvenu Jeffersono gatvėje. Aš lankau mokyklą. Man patinka sportas. Aš gerai mėtau sviedinį. Aš esu beveik aukščiausias berniukas mūsų klasėje. Man nesieka aritmetika. Aš priklausau gamtininkų būreliui. Aš namuose esu geras. Aš padedu tėveliui tvarkyti mūsų kiemą. Man patinka valgyti dešraitės.“ Charakterio savybės būna minimos retai ir kai jos paminimos, pvz., „geras, paslaugus“, tai kaip paskiros ypatybės, neapjungtos į vientisą asmenybės vaizdą.

Trečioji savęs supratimo fazė prasideda pasiekus paauglio amžių. Būdami vienuolikos ar dvylikos metų, vaikai save nusako naudodami bendrines, asmenybės savybes pabrėžiančias sąvokas. Šis psichinių asmenybės savybių iškėlimas parodo naują savimonės laipsnį. Paauglys ne tik lygina savo ir kitų veiksmus bei poelgius, bet taip pat ir jų motyvavimą. Pvz., vienuolikos metų mergaitė, paklausta apie save, gali pasakyti: „Mano vardas yra Onutė. Aš esu žmogus, mergaitė. Aš esu atvira. Aš bandau būti teisinga. Aš mokausi vidutiniškai, bet aš gerai skambinu pianinu. Aš nesu labai graži. Aš esu senamadiška. Aš esu labai gera plaukikė. Aš bandau būti

paslaugi. Dažniausiai aš esu gera, bet kai kada aš užpykstu. Aš noriu būti draugiška, bet aš nežinau, ar berniukai mane mėgsta.“ Paauglys supranta, kad savąjį aš galima pažinti, bet dar nežvelgia, kaip įvairūs veiksniai, įskaitant ir savo paties pastangas, gali patį save ir savęs supratimą keisti bei formuoti. Jaunuoliai pradeda suprasti savojo aš daugialypiskumą. Jie suvokia savo minčių, jausmų, bei poelgių prietaravimus ir ieško tuos prietaravimus apjungiančių pozicijų arba bando savo ypatybes pakeisti, kad tokių prietaravimų išvengtų. Jie bando susikurti vientisą, išmąstytą, sąmoningai prisiimtą savęs supratimą. Jaunuolis gali save apibūdinti šitaip: „Aš esu žmogus... individas. Mano nuotaika labai nepastovi. Aš esu neratingas. Aš esu smalsus. Aš esu ambicingas. Aš esu vienišas. Aš esu amerikietis. Aš pritariu demokratų partijai. Aš esu liberalas. Aš esu radikalus. Aš esu konservatyvus. Aš turbūt esu pseudoliberalas. Aš nežinau, i ką aš tikiu. Mane sunku suklasifikuoti; aš nenoriu būti suklasifikuojamas.“ Jaunuolis vėl mažiau lygina save su kitais, bet sprendžia apie save naudodamas abstrakčias, filosofines arba ideologinius įsitikinimus pagrįstas sąvokas.

Mano duoti pavyzdžiai yra parenti Montemayor ir Eisen (1977) darbu. Jie išgavo 20 pasisakymų apie save iš didelio skaičiaus vaikų ir jaunuolių tarp 10 ir 18 metų amžiaus. (Nukelta į 2 psl.)

Savimonės vystymasis ir tautiškumas

(Atkelta iš 1 psl.)

Analizuodami tuos pasisakymus, jie rado, kad daugelio ypatybių paminėjimo dažnumas keitėsi su amžiumi. Pvz., paminėjimas savo vardo, savo gyvenvietės, savo fizinių ypatumų su amžiumi mažėjo, o paminėjimas savo psichinių savybių, ideologinių įsitikinimų, profesinių siekimų — kilo. Mums gali būti įdomu, kad labai mažas procentas bet kurio amžiaus atsakovų paminėjo savo rasę ar tautinę kilmę: tik 5% dešimtmėčių ir 15% aštuoniolikmečių. Tai be abejo atspindi ir tos bendruomenės, iš kurios šie atsakovai yra kilę, vietovę. Bet tą pat patvirtina ir daug kitų tyrimų; nebent priklausymas rasinei ar tautinei grupei akivaizdžiai apsprendžia žmogaus santykius su aplinka ar kitais žmonėmis, tautybės sąvoka retai teįeina į sąmoningą savęs suvokimą. Tai nereiškia, kad tautiškumas neturi įtakos į savęs supratimą, bet pasako, kad tautybė nėra tokia sąvoka, kuri normaliose sąlygose išskyla sąmonės ir apjungia kitas suvoktas asmenybės savybes.

Tačiau jaunuolei ar jaunuoliui vystantis, savęs sutapatinimas su įvairiomis, abstraktiems įsitikinimams atstovaujančiomis grupėmis didėja. Ieškoma raišlesnio, vientisesnio savęs supratimo. Geriau pažindami savo asmenybės savybes, jaunuoliai mėgina jas suderinti (Bernstein, 1980). Pvz., paauglys gali apibūdinti save kaip netvarkingą, nemėgstantį mokyklos, bet mėgstantį piešimo pamokas ir turintis daug draugų. Jis nebando šių skirtingų pasisakymų apjungti. Tuo tarpu jaunuolis jau bandys šias skirtingas ypatybes apjungti, pvz., vadindamas save menininku, mėgstančiu kūrybišką darbą, bet nekenčiančiu paprastų nuostatų vykdymo. Tai ir veda į klausimą, kuriais atvejais tautiškumas galėtų būti toks derinantys veiksnys, priešingumus apjungiantis sąvoka savęs supratimo raidoje?

Einant prie turimų duomenų apie tiesioginį tautybės supratimą, noriu dar kartą pabrėžti, kad vaikai vystantis, savęs supratimas kokybiškai keičiasi. Svarbu yra ne tai, ką įvairaus amžiaus vaikai apie save pamini, bet kokio pobūdžio sąvokomis jie save suvokia. Pvz., ir 6 metų vaikas, ir 18 metų jaunuolis gali pasakyti „Aš lankau mokyklą“, bet iš viso to, ką mes žinome apie šešiametio supratimą bei mąstymą, spręsimą, jog tas pasakymas jam reiškia konkretų veiklos aprašymą, gal dar savo panašumo į kitus vaikus pabrėžimą. Tuo tarpu jaunuoliui, tas pats pasakymas nurodo jo padėtį visuomenėje, šeimoje, jo asmeniską norą (arba nenorą) mokytis, pasiruošti kuriam nors darbui. Bet kurio vieno pasisakymo reikšmę galime suprasti tik pažūrėję į tų pasisakymų visumą, panagrinėję jų sąvokinį turinį ir sąrangą. Todėl, reikia manyti, jog ir savo tautybės įvardinimas turi skirtingą reikšmę kiekvienoje savęs supratimo fazėje.

Tautybės ir savęs supratimas

Man pavyko rasti tik keletas tyrimų apie tautybės supratimą vaikystėje ir ypač apie tautiškumą kaip apie savęs suvokimo komponentą. Po Antrojo pasaulinio karo, vienas kitas tyrinėtojas pasidomėjo, kaip vaikai mąsto apie savo tėvynę, savo krašto žmones ir kaip jie žiūri į kitus kraštus. Jie tačiau nesigilino į tautiškumo reikšmę besiformuojančiam savęs supratimui. Tyrimuose, liečiančiuose savęs supratimo vystymąsi, tautiškumo klausimas beveik nenagrinėjamas, nes klausiami pasakyti ką nors apie save, vaikai ir jaunuoliai retai pamini savo tautybę. Ką tas pasako?

Suprantama, vaikui augant savo krašte, tautybė nėra jokia iš kitų tarpo išskirianti savybė. Maždaug visi vaikui pažįstami žmonės yra tos pačios tautybės. Tuo tarpu savęs suvokimas remiasi ypatybėmis, kurios vaiką skiria bent nuo kai kurių kitų

„Kur pasislėpė Asta?“ — Zuzanos Žilevičienės nuotrauka, daryta 1985 m. vasarą Lietuvoje (iš Lietuvių fotografų išeivijoje 14-tos metinės parodos 1985 m. spalio mėnesį Chicagoje serijos „Lietuvio portretas“).

žmonių. Pasisakymas, pavyzdžiui, „aš esu mergaitė“, tuo pačiu pasako, kad ji žino, jog yra ir ne mergaitė, t.y. berniukų, moterų, vyrų. Pasisakymas, kad aš mėgstu sportuoti, leidžia manyti, jog vaikas skiria sportą nuo kitų, mažiau mėgstamų užsiėmimų. Tautybė irgi gali išskirti vaiko sąmonėn tada, kai ji tampa išskiriančia savybe.

Lambert ir Klineberg (1967) yra parašę knygą apie vaikų pažūrą į savo ir svetimus kraštus. Tai didelis darbas, paremtas duomenimis iš 11 kraštų, pradedant JAV ir baigiant Pietų Afrika. Buvo apklausieta po šimtą 6, 10 ir 14 metų amžiaus vaikų, prašant atsakyti klausimą „Kas tu esi?“ ir taip pat pasisakyti, ką jie mano apie kitų kraštų žmones. Mums įdomu, ką šie vaikai pasakė apie save.

Apskritai paėmus, labai mažas procentas vaikų bet kur pasaulyje paminėjo savo tautybę, atsakydami į klausimą, kas jie yra. JAV tik 2% šešiamėčių, 4% dešimtmėčių ir 8% keturiolikmečių paminėjo tautybę arba regioninę kilmę. Panašiai buvo ir kituose kraštuose. Vokietijoje atitinkantys procentai buvo 4%, 8% ir 11%. Japonijoje šešiametiai visai neminėjo savo tautybės, bet 15% keturiolikmečių paminėjo savo regioninę kilmę, o kiti 15% — tautybę. Net ir tarp Kanados prancūzų (nors čia reikia atsiminti tyrimų datą), tik tarp 2% ir 4% vaikų paminėjo savo tautybę. Tuo tarpu Pietų Afrikoje, kur rasinis pasiskirstymas yra aiškus, visi 6 ir 10 metų Bantu vaikai pirmiausia paminėjo savo rasę, o tik paskui savo lytį arba tautą, kad jie yra moksleiviai. Tiesa, rasė nėra tas pats kaip tautybė, bet atrodo, kad tik tuo atveju kai tautybė arba rasė sąlygoja žmonių santykius, ji išskyla vaiko sąmonėn.

Neseniai atlikti tyrimai JAV patvirtina šią prielaidą (McGuire, McGuire, Child ir Fujioka, 1978). Integruotoje mokykloje, kurioje baltųjų buvo daugiau kaip 80%, vaikai tarp 6 ir 17 metų amžiaus buvo paprašyti papasakoti apie save. Tik 1% baltųjų spontaniškai paminėjo savo rasę, pasakodami apie save. Tuo tarpu 17% juodųjų ir 14% ispanų kilmės vaikų spontaniškai paminėjo savo etninę kilmę. Kai vaikai buvo paprašyti papasakoti kuo jie nėra, didesnis procentas baltųjų paminėjo, kad jie nepriklauso kuriai nors kitai rasinei grupei. Tas patvirtina, kad bet kokia ypatybė pasidaro aktuali tada, kai ji konkrečiai veikia santykius su kitais arba nustato veiklos galimybes. Gyvenant savame krašte, tautybė nėra toks veiksnys. Todėl JAV ir kituose kraštuose psichologų vykdomi tyrimai su tų kraštų

vaisiais beveik nieko nesako apie tautiškumo vaidmenį savęs suvokimo raidoje.

Gali būti įdomu žvilgtelėti, kaip vaikai iš viso supranta tautybę. Prieš kiek metų Piaget ir Weil (1951) apklausinėjo vaikus, gyvenančius Ženevoje, apie jų tautybę. Jie teigia, kad tautybės sąvoka iš pradžių apima tik gana siaurą geografinę vietovę, surištą su vaiko šeima. Jų apklausinėti 6-7 metų amžiaus vaikai dažniau save laikė ženeviečiais negu šveicarais, nors paklausti galėjo pasakyti, kad Ženeva yra Šveicarijoje. Tačiau Ženevos ir Šveicarijos ryšys jiems nebuvo pilnai suprantamas, nes tokio amžiaus vaikams iš viso yra sunku suprasti bendresnių ir siauresnių sąvokų santykį. Jie suprato, kad yra ryšys tarp arti esančių geografinių vietovių, bet ne to ryšio tikslų pobūdį. Jie taip pat galėjo pasakyti, kad Paryžius yra Prancūzijoje, bet dažnai neigė, kad Paryžiuje gyvenantieji yra prancūzai, teigdami, kad jie yra paryžiečiai ir „žmogus negali turėti dvi tautybes tuo pačiu metu“. Tik sulaukę 9-10 metų vaikai pradeda tiksliau mąstyti ir suprasti, kad tautybė nėra lokalinė sąvoka, tampriai surišta su geografinė vietovė. Pasiekę paauglio amžių, jie jau sujungia tautybės sąvoką su kilmę. Jie tada teigia, kad jie yra šveicarai, nes jų tėvai yra šveicarai. Jie supranta, kad jie gali būti ženeviečiai arba berniečiai ir drauge šveicarai, nes platesnė sąvoka įjungia siauresniąją. Paaugliai taip pat supranta, kad jų tautybė nepasikeičia, išvykus į kitą miestą ar į kitą kraštą.

Šveicarai vaikai taip pat buvo paklausti jų nuomonės apie Šveicariją ir kitus kraštus. Šešiametiai vertino įvairius kraštus iš savo siauros patirties taško. Vieniems geriausiai patiko Šveicarija, nes kalnuose gražu, o kitiems geriausiai patiko Italija ar Prancūzija, nes jie ten yra buvę atostogų ir ten buvo šilta. Mokyklinio amžiaus vaikais geriausiai vertino savąjį kraštą, bet dėl kitokių priežasčių. Jie jau buvo perėmę daugelį suaugusiųjų nuomonių, laikė savo kraštą geriausiu, nes jie jame gimę, arba jų tėvai jame gimę, o kitus kraštus peikė, taikydami jiems iš suaugusiųjų girdėtus stereotipinius epitetus. Tik 11-12 metų sulaukę paaugliai grindė prisirišimą savo kraštui labiau išmąstytais argumentais. Jie rinkosi Šveicariją, nes ji yra laisvas kraštas, nekariaujantis kraštą, kitų žmonių gerovę besirūpinantis kraštas ir panašiai. Jie taip pat suprato, kad kitame krašte gyvenantiems žmonėms jų pačių kraštas atrodo geriausias, nes kiekvieno krašto žmonės turi gerų ypatybių. Tik šitaip supratas

savo tautybės įvertinimas išvengia jos perversinimo ir nepagrįsto tautiškumo išskėlimo virš kitų vertybių bei iš to išplaukiančių nacistinių poelgių. Tad galima sakyti, kad tik jaunuoliai, sąmoningai jungdami tautybę su kitais įsitikinimais, suprato tautybės gilesnį turinį.

O tai ir verčia pasvarstyti, kas sudaro tautybės turinį. Nors aplamai kalbant galima teigti, kad tautiškumas yra savęs sutapatinimas su kuria nors tautine grupe, tas sutapatinimas gali remtis įvairiais požymiais ir išreikšti įvairaus tampo ryšį. Aišku, kad tautiškumas yra kur kas daugiau negu pasisakymas, kad esu vienos ar kitos tautos narys. Jeigu lietuvių tėvų vaikas ir pasisako „Aš esu lietuvaite“ arba „Aš esu lietuviukas“, ką tai reiškia? Pirmą, gyvenant savame krašte, tai nurodo tam tikrą savo ir daugumos žmonių panašumą, o gyvenant svetimame krašte — tam tikrą skirtumą. Pavyzdžiui, apklausinėjęs keliolika JAV gimusių lietuvių jaunuolių, Norvilas (1985) pastebėjo, kad jie įvardino tris pagrindines priežastis, kodėl jie jaučiasi lietuviais, būtent, kilmę, kalbą ir gyvenimo būdą. Antra, grįždama prie ankstesnio savęs supratimo raidos svarstymo, turiu pasakyti, kad toks pasisakymas reiškia ką kitą kiekvienoje vystymosi fazėje. Čia paspėliosiu, ką paminėjimas savo tautybės galėtų reikšti vaikams, augantiems jų tėvams svetimoje tautinėje aplinkoje. Kadangi šiuo reikalu jokių tyrimų duomenų nežinau, tai galiu tikėtis išvedžioti remdamasi bendru mąstymo vystymosi supratimu.

Pirmoje savęs supratimo vystymosi fazėje, savo tautybės nurodymo turinys būtų gana menkas. Jis greičiausiai būtų paremtas kokiais nors įprastiniais užsiėmimais arba išoriniais požymiais. Jis galėtų reikšti, kad aš lankau lietuvišką darželį, aš turiu lietuvišką tautinį drabužį, arba turiu šviesius plaukus ir mano senelė sako, kad aš atrodau kaip tikra lietuvaite. Tas vargu reikštų kokį gilų tautinių savybių išgyvenimą. Vis dėlto, tautybės paminėjimas leistų manyti, kad ir šioje fazėje tautybė bent šiek tiek veikia patirties skirstymą bei suvokimą.

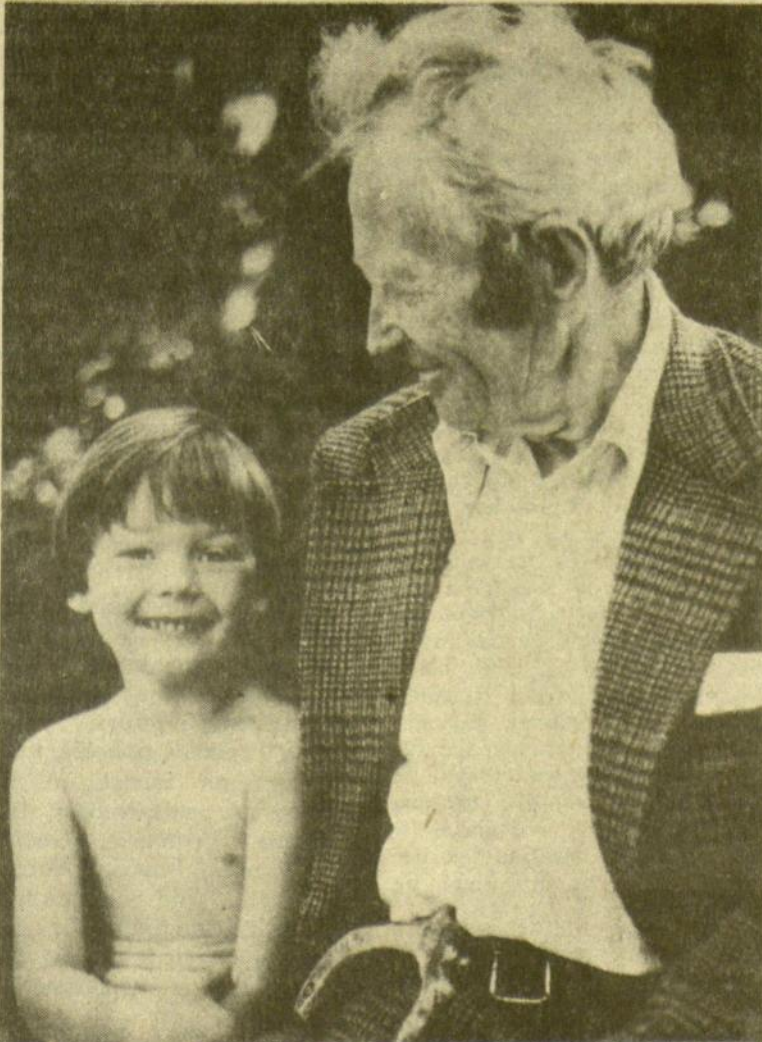
Antroje savęs supratimo fazėje, paminėjimas savo tautybės jau gali reikšti tam tikrą panašumą ir skirtumą pajutimą. Pasisakymas, kad „aš esu lietuviukas“ gali reikšti, kad aš turiu dvi grupes draugų, vieną savo kaimynijoje, o kitą lietuviškoje mokykloje, bet tai taip pat gali reikšti, kad kiti geriau už mane gauda sviedinį, nes jie šeštadienio rytais treniruoja žaidimų aikštėje, o aš turiu eiti į lietuvišką mokyklą. Kadangi mokykliniame amžiuje vaikai pradeda lyginti save su kitais, jiems pasidaro svarbios tos ypatybės, kurias visi vertina. Nei antros kalbos mokėjimas, nei neįprastų valgių pamėgimas nėra tokios savybės, kurias plačioji vaikų bendruomenė vertintų. Tad čia dažnai ir susiduriama su vaiko nenoru dalyvauti lietuvių gyvenime, nenoru išsiskirti iš kitų vaikų. Kadangi vaikui tautybė siejasi su geografinė vieta (kaip matėme iš Piaget ir Weil darbo), jis tapatina tautybę su ta vieta, kurioje gyvena. Kol tautybė suprantama konkrečiais geografiniais, priklausymais dviems tautoms vaikui atrodo neįmanomas. Šiuo metu vaiką gali dominuoti lietuviški užsiėmimai, todėl, kad jie yra savame patrauklūs, bet ne todėl, kad jie yra tautiški. Mokykliniu metu vaiko tautybės supratimas dar ribojasi išvirsniais požymiais, o ne koku kultūrinės bendruomenės pajutimu.

Tik paauglio metais pradedama savęs supratimą grįsti asmenybės požymiais. Pasiskaitę Simano Daukanto *Būdą senovės lietuvių, kalbėnų ir žemaičių* (1935), mes, be abejo, galėtume įvardyti apšiai „lietuviškų“ savybių: lietuviai yra narsūs, darbštūs, pareigingi, teisingi, mylintys savo namus ir t.t. Bet nė viena šita savybė nėra išimtinai lietuviška. Visur pasaulyje yra pareigingų žmonių ir darbščių žmonių. Jei ieškotume čia krislelio tiesos, tai tektų kalbėti apie tokių savybių visumą, jų sąrangą ir t.t. Net ir taip žiūrint, tautinio charakterio idėja nėra mokslo remiama. Keičiantis gyvenimo

sąlygoms, keičiasi ir žmonių ypatybės. O plečiantis susižinojimui ir sparčiai panašėjant materialinėms gyvenimo aplinkybėms, tenka laukti, kad supanašės ir įvairių ypatybių pasiskirstymas visame pasaulyje. Tad sunku tikėtis, kad tautybės prisiėmimas reikštų išskirtinių psichinių savybių prisiėmimą ar ugdymą. Tą ypač sakau todėl, kad vargu ar ir dabartinė tėvų karta turi kokį atpažįstamą „lietuvišką charakterį“, kuris galėtų būti pavyzdžiu jų vaikams. Kadangi gyvenant svetimame krašte tautiniai užsiėmimai reikalauja pastangų ir išsiskyrimo iš aplinkos, pasisakymas už lietuvišką tautybę paauglystėje galėtų atspindėti nebet tokiais asmenybės bruožais kaip klusnumas, darbštumas, individualumas, savim pasitikėjimas. Jie nebūtinai lengvai derinasi; savimonei vystantis, jų suderinimas jaunuolio psichikai taptų reikšmingu uždaviniu.

Jaunuolio amžiuje jau siekiama vientiso savęs supratimo, paremto vertybėmis, ideologiniais įsitikinimais, giliau suprastais gyvenimo vaidmenimis. Tada ir prisiėmimas tautybės remiasi ne konkrečia veikla ar pavieniais bruožais, bet apjungia individo perimtas ir tautos gyvenime išsipildančias vertybes. Jeigu šveicaras pasisako už Šveicariją todėl, kad ji nedalyvauja karuose, tai reikia manyti, kad toks jaunuolis laiko pacifizmą vertybe, kuri atspindi jo savimoneje ir įtaigauja jo asmenybės sandarą. Kai savęs supratimas pasidaro labiau išmąstyta, gilesnis, tai ir tautybė įgyja kitokią reikšmę.

Tad ką apima tautybė? Aišku, tautybė reiškia daugiau negu kilmę, negu gyvenimą kurioje nors geografinėje vietovėje. Tautybės sąvoka apjungia daugelį komponentų, kurių nė vienas turbūt nėra būtinas, bet dauguma yra reikalingi. Išnagrinėti tuos komponentus jau nėra psichologo darbas. Knygoje *Tauta ir tautinė ištikimybė* (1961) mūsų filosofas Juozas Girmis nagrinėjo tautos susidarymo pagrindus ir aptarė pagrindines tautiškumo aprašikas. Į tas aprašikas įeina bendra kalba, tipiškas gyvenimo būdas, saviti papročiai, tam tikras žvilgsnis į gyvenimą, bendra kultūra. Suaugusiam, visos šios aprašikos yra suprantamos, bet vaikui — jų svoris turėtų būti skirtingas kiekvienoje vystymosi fazėje. Tačiau duomenų šiuo reikalu kaip ir nėra. Viena tik galima pasakyti, kad susipažinimo su šiomis aprašikomis neužtenka. Mokykloje galima išmokyti kurios nors tautos kalbą, pažinti jos istoriją, literatūrą, pradėti palankiai žiūrėti į tos tautos žmones, bet nuo to dar nepasidaroma tos tautos žmogumi. Reikia kažko

„Aš pabūsiu su seneliu, ir ji atsisiras“ — Zuzanos Žilevičienės nuotrauka, daryta 1985 m. vasarą Lietuvoje (iš Lietuvių fotografų išeivijoje 14-tos metinės parodos 1985 m. serijos „Lietuvio portretas“).

„Tikriausiai Artūras nė neieško manęs“ — Zuzanos Žilevičienės nuotrauka, daryta 1985 m. vasarą Lietuvoje (iš Lietuvių fotografų išeivijoje 14-tos metinės parodos 1985 m. serijos „Lietuvio portretas“).

daugiau. Reikia tas tautines aprašikas įjungti į savo asmenybę, reikia tos tautos kultūriniam gyvenime (plačiausia to žodžio prasme) pačiai dalyvauti. Tai sako, kad pilnai prisiminti tautybę galima tik pasiekus jaunuolio amžių, įsijungus į kultūrinį visuomenės gyvenimą.

Bet koks yra ryšys tarp savęs supratimo pobūdžio ir tautiškumo lygio? Ar gali pilnai išsivysčiusi asmenybė įjungti gana menkai suprastus komponentus? Konkrečiai kalbant, ar lietuviškumas, supratas išorinių požymių ir proginių užsiėmimų lygyje, gali įsijungti į vertybėmis ir pasaulėžiūra suvienytą savęs supratimą? Turbūt gali, tik neaišku, kiek toks įsijungimas būtų tvirtas. Tokiai asmenybei tautiškumas nebūtų savimonės centre, todėl galėtų ir lengvai nubyrėti. Jo būtų galima atsisakyti, taip kaip atsisakoma, aplinkybėms pasikeitus, įvairių pomėgių. Norint, kad tautiškumas būtų svariu asmenybės komponentu reikia tautybės reikšmę giliau suprasti.

Mūsų situacija yra tuo ypatinga, kad mes bandome įdiegti lietuviškumą vaikams, kurie vystosi kitame krašte ir todėl savaime perima juos supančią kultūrą. Būtų įdomu

patyrinti, ką jiems reiškia tautybės sąvoka bei tautiškumas. Ar jiems mokykliniame amžiuje tautybė rišasi su gyvenama vieta, su kilmę, su asmeniškos patirties lauku? Ar, gal kaip dvikultūriai, kurie anksčiau supranta skirtumą tarp savokos ir žodžio, jie anksčiau atskirtų tautybę nuo krašto? Mes nežinome, ką pasisakymas „aš esu lietuvaite“, „aš esu amerikietis ir lietuvis“, „aš esu lietuvių kilmės amerikietis“ reiškia čia augantiems vaikams. Ar tai reiškia tam tikrą užsiėmimų atranką, draugų atranką, tėvų nuomonę, tėvų gyvenimo pobūdį? Ar tai rišasi su kalbos mokėjimu ir vartojimu? Jeigu išskiriančios savybės yra lengviau pastebimos ir anksčiau veikia savęs supratimą, ar vaikai, gyvenantys toliau nuo lietuvių kolonijų, kitaip mąsto apie tautybės reikšmę negu tie, kurie gyvena didesnėje lietuvių bendruomenėje? Ar jų atsakymai skirtųsi pareinant nuo apklausinėjimo aplinkos (pvz., vietinėje mokykloje vs. lituanistinėje mokykloje) ar nuo apklausinėjimo tautybės? Turint bent kokių atsakymų į šiuos klausimus, būtų lengviau svarstyti kaip stiprinti lietuviškumo svorį vaiko savimoneje įvairiais vystymosi tarpsniais.

Viena aišku, vaiko savęs supratimas keičiasi, vystantis savistabai, mąstymui ir formuojantis asmenybei. Tad ir tautybės sąvoka ir tautiškumas turės skirtingą reikšmę skirtingose vystymosi pakopose. Klausimas tik gali būti, kiek vėlesnis tarpsnis remiasi ankstyvesniu, į kurį tarpsnį ypač reikia kreipti dėmesį.

Savaimingas ir sąmoningas tautiškumas

Nors vaikas gimsta iš kuriai nors tautai priklausiančių tėvų, jam pačiam reikia į tautą jausti, tautines savybes perimti. Tai lėtas ir laipsniškas procesas. Kai žmonės gyvena savo tautos krašte, savo tautos bendruomenėje, tas procesas vyksta savaimingai. Tėvai nesisilejo savo ar savo vaikų tautiškumui ir vaikai mažai galvoja apie savo tautybę. Kalba išmokstama savaime, į gyvenimo būdą įsiliijama savaime, tautos kultūra pažįstama mokantis ir ja gyvenant. Daugiau dėmesio patraukia tie tautos ar kultūros bruožai, kurie kertasi su individo prisimtomis vertybėmis ar įsitikinimais. Jaunuolio amžiuje persvarstoma įvairūs įpročiai, pomėgiai, įsitikinimai, būdo savybės, o tuo pačiu ir jau prisimintas tautiškumas. Tačiau tautiškumas paprastai neiškyla pirmon plotnėn, nes vientisas savęs supratimas remiasi asmeniškai pasiekta, o ne iš kitur pasisavinta (Nukelta į 3 psl.)

Apie Lietuvos matematikus

Sužinojome, kad šiais akademiniiais metais New Yorko Columbia universiteto Matematikos departamente vieši Vilniaus universiteto dėstytojas, fizikos-matematikos mokslų kandidatas **Algimantas Juozapavičius**. Kreipėmės į jį, prašydami atsakyti į kelis klausimus apie Lietuvos matematikus.

— Kokios katedros yra Matematikos fakultete ir kas joms vadovauja?

— Vilniaus universiteto Matematikos fakultete šiuo metu yra šešios katedros. Čia pirmiausia norėčiau paminėti Tikimybių teorijos ir skaičių teorijos katedrą, vieną iš seniausių ir stipriausių fakultete, kuriai vadovauja Universiteto rektorius, profesorius Jonas Kubilius. Kita katedra, turinti žymias tradicijas — tai Geometrijos ir topologijos katedra, kurią ilgus metus puoselėjo ir jai vadovavo profesorius P. Katilius. Šiuo metu jos vedėjas yra docentas A. Matuzevičius. Matematinės analizės katedra, vadovaujama profesorius V. Paulausko, ir Diferencialinių lygčių ir skaičiavimo matematikos katedra, vadovaujama docento F. Ivanausko, irgi įsteigtos jau seniai ir turi gražias tradicijas. Likusios dvi katedros yra jaunesnės. Tai Taikomosios matematikos katedra (vedėjas — docentas J. Kruopis), sukurta prieš porą dešimtmečių, daugiausia profesorius A. Bikelio pastangomis, ir ESM ir programavimo katedrą, sukurta prieš keletą metų. Pastarajai vadovauja docentas S. Norgėla. Visų šių katedrų veiklą apjungia Matematikos fakulteto dekanas docentas V. Merkys ir fakulteto mokslinė taryba.

— Kokiomis kryptimis atliekami matematiniai tyrimai?

— Tradicinė ir turbūt stipriausia tyrimų kryptis — tikimybių teorija ir matematinė statistika bei jų taikymai. Čia jau daug metų vaisingai dirba šios krypties pradininkas akademikas J. Kubilius, akademikas V. Statulevičius ir jų mokiniai: profesoriai A. Bikelis, B. Grigelionis, V. Paulauskas, D. Surgailis ir kiti. Jų pastangomis sukurta matematinė mokykla gan plačiai žinoma pasaulyje. Matematiniai tyrimai atliekami skaičių teorijos ir algebrinės skaičių teorijos funkcijų pasiskirstymų, ribinių teoremų, Markovo ir dinaminių procesų, statistinių pasiskirstymų srityje. Kita kryptis, dabartinis metu intensyviai vystoma — tai skaičiavimo metodai, diferencialinės lygtys ir jų taikymai. Šios krypties entuziastai ir puoselėtojai — F. Ivanauskas, M. Sapagovas ir kiti sugebėjo pritraukti daug gabaus jaunimo. Tyrimai atliekami skaitmeninių metodų, paprastų diferencialinių lygčių, elipsinio ir parabolinio tipo lygčių su dalinėmis išvestinėmis srityje. Dar reikia paminėti matematinių tyrimų kryptis, jungiančias mažesnę žmonių skaičių: geometriją ir topologiją, matematinę lošimų teoriją, ESM matematinę įrangą ir matematinę logiką.

— Kiek studentų šiuo metu mokosi fakultete? Kiek studentų priimama kasmet (vidutiniškai)?

— Fakultete mokosi apie 1200 studentų. Į šį skaičių įeina pirmų-penktų kursų studentai ir aspirantai. Fakultete yra dvi specialybės: matematikos ir taikomosios matematikos. Į taikomosios matematikos specialybę

Algimantas Juozapavičius

kasmet priimama apie 110-130 studentų, į matematikos specialybę — apie 150-180 studentų.

— Ką dirba baigusieji Matematikos fakultetą?

— Dalis matematikos specialybės studentų (maždaug apie pusę) dirba skaičiavimo centruose arba kitose įstaigose, kur jų darbas dažiausiai susijęs su matematikos taikymais inžinerijoje, moksle, ekonomikoje, kitose visuomenės veiklos srityse. Turbūt daugiau negu pusė studentų, baigusių matematikos specialybę, eina dirbti matematikos mokytojų vidurinėse mokyklose, profesinėse mokyklose ir technikuose. Aišku, būna ir išimčių, kada studentai, baigę matematiką, tampa menininkais, visuomenės veikėjais ir t.t. Taikomosios matematikos specialybės studentai daugiausia dirba programuotojais prie kompiuterių, moksliniais darbuotojais įvairiose įstaigose. Gabiausiems abiejų specialybių studentams paprastai rekomenduojama stoti į aspirantūrą Universitete arba Mokslų Akademijoje ir tęsti mokslinius tyrimus matematikos, o kartais ir technikos arba inžinerijos srityje.

— Kaip ruošiamas pamaina fakulteto dėstytojams?

— Fakultete paliekami dirbti paprastai gabiausi studentai. Jeigu jie pasirenka tikimybių teorijos arba susijusią mokslo sritį, tuomet tęsia tyrimus ir rašo disertacijas Vilniuje. Jeigu jie nori studijuoti kokią kitą matematiką, šaką, pvz., algebrą, tada juos kalbiname važiuoti studijoms į kitas Tarybų Sąjungos aukštąsias mokyklas, turinčias garsias matematinės tradicijas. Paprastai tai būna Maskvos ir Leningrado valstybiniai universitetai. Tačiau stengiamės nukreipti į šiuos universitetus mokyti gabiausius 2-4 kursų studentus anksčiau, nelaukdam, kol jie baigs penktą kursą, kai tik matome, kad iš to studento gali išeiti talentingas mokslininkas. Jeigu toks studentas parašo gerą disertaciją ir pasirodo esąs gabus jaunas mokslininkas, jis kalbinamas pasilikti dirbti fakultete.

— Kaip Lietuvos matematikai bendrauja tarpusavyje?

— Per ilgus metus yra prigiję kelios bendravimo rūšys. Gyvuoja Lietuvos matematikų draugija, kuri jau 24 metai iš eilės rengia kasmetines Lietuvos matematikų konferencijas. Šiuose renginiuose aktyviai dalyvauja ne tik matematikai-tyrinėtojai, bet ir respublikos mokytojai. Pranešimai vyksta lietuvių kalba. Kita bendravimo forma — moksliniai seminarai, vykstantys kaip taisyklė kas savaitę arba kas dvi savaitės Universitete ir Matematikos ir kibernetikos institute. Tokių seminarų turime apie dešimtį. Juose

dažniausiai pateikiamos naujai įrodytos teoremos ir kiti įdomesni rezultatai. Leidžiamas žurnalas *Lietuvos matematikos rinkinys*, kurį, tarp kitko, Amerikos matematikų draugija verčia į anglų kalbą.

— Kokie moksliniai kontaktai už Lietuvos ribų?

— Pirmiausia, mes turime nusistovėjusius mokslinius ryšius su Maskvos, Kijevo, Minsko ir Leningrado universitetais, o taip pat su šių miestų matematikos mokslo institutais. Dauguma fakulteto darbuotojų šiose įstaigose gynėsi kandidato ir daktaro mokslines disertacijas, daug kartų skaitė mokslinius pranešimus. Turime ilgalaikes bendradarbiavimo sutartis su Prahos Karlo universitetu (Čekoslovakija), Greifvaldo universitetu (Vokietijos Demokratinė Respublika), Frankfurto prie Maino universitetu (Vokietijos Federatyvinė Respublika), kurios įgalina keistis dėstytojais, aspirantais, studentų grupėmis. Tikimybių teorijos ir matematinės statistikos specialistai kas ketveri metai rengia Vilniaus tarptautines konferencijas, kuriose

dalyvauja dauguma žinomų šios srities mokslininkų iš viso pasaulio. Pasakyčiau, matematikai gan plačiai naudojasi taipogi tarpvalstybinio keitimosi mokslininkais formomis. Praktiškai visi Lietuvos matematikai, aktyviai dirbantys savo srityje, išvažiuoja skaityti paskaitų arba dirbti mokslinį darbą į įvairias valstybes (didžia dalimi į Vakarų šalis). Aš pats esu Valstijose devynių mėnesių moksliniam darbui pagal keitimosi moksliniais darbuotojais programą tarp Tarybų Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų.

— Kokie Jūsų dabartiniai darbo planai?

— Apsilankymo Jungtinėse Amerikos Valstijose laikotarpį norėčiau išnaudoti kuo efektyviau savo žinių ir patyrimo kraičiui padidinti. Kontaktai su naujais žmonėmis, mokslininkais, netgi naujomis vietomis visad atneša šviežių idėjų ir minčių. Amerikos matematikai žinomi pasaulyje ne tik gerais rezultatais, bet ir produktyvumu. Norėčiau pasėkti jų pavyzdžiu. O galutinis tikslas visad vienas ir tas pats — įrodyti kiek galint daugiau gerų teoremų, o sukauptas žinias geriau perteikti mūsų jaunimui — studentams.

Savimonės vystymasis ir tautiškumas

(Atkelta iš 2 psl.)

psichinių ypatybių sandara.

Padėtis yra visai kitokia, kai vaikai auga ne savo tautos aplinkoje. Tada tautiškumo prisiėmimas negali vykti savaime. Galima bandyti vaikus apsupti tautine aplinka, sukurti tautinės bendruomenės sales, bet neįmanoma jų visiškai izoliuoti nuo gyvenamo krašto kultūros įtakų. Neįmanoma ir nepageidautina. Todėl, man atrodo, neverta galvoti apie savaimeingą tautiškumą gyvenant svetimame krašte. Visi lietuviški darželiai, lietuvištos mokyklos, organizacijos, ansambliai, suėjimai ir suvažiavimai, koncertai, knygos, žurnalai ir laikraščiai negali užimti tokia dalį vaikų patirties lauko, kad lietuviškumas savaime taptų jų asmenybės dalimi. Kas tada lieka? Lieka tik sąmoningas tautiškumas.

Nors asmenybės formuojasi nuosekliai, viename etapei remiantis į kita, vis dėlto kiekviena pakopa atneša naujų galimybių, iškelia naujų uždavinių, veda prie kitokio psichinių savybių derinio. Kuo labiau išsivysčiusi savimone, tuo giliau įžvelgiamas savo ypatybės, tuo daugiau jų bandoma aprėpti vieningoje struktūroje. Tokio vieningo sąvokų supratimo ypatį ieškoma jaunystėje. Tada peržiūrimos vertybės, persvarstoma gyvenimo būdas, stengiamasi sąmoningai pakreipti savo asmenybės raidą gyvenimui viena ar kita linkme. Tas ir atidaro galimybes sąmoningam tautiškumui. Jeigu tam tikras tautinis apsisprendimas jungiasi su kitomis jaunulio ar jaunulės svarbiomis vertybėmis ir derinasi su kitais jausimais, tai toks apsisprendimas pasidaro patrauklus; jeigu ne — tai ne.

Tas nereikia, kad ankstesnis tautinis patyrimas neturi jokios reikšmės. Anaipol. Toks patyrimas sudaro konkrečią atramą sąmoningam apsisprendimui. Aš tik noriu pasakyti, kad apsisprendimo laikotarpis yra labai svarbus. Vaikiška tautinio gyvenimo patirtis nėra pakankama garantuoti pozityvų apsisprendimą. Tautiškumas turi jungtis su jaunimui svarbiomis bendražmogiškomis vertybėmis. Jeigu vertinama žmogiškosios patirties įvairovė, tai bus vertinama ir kiekvienos, nors mažiausios, tautos įnašas. Jeigu vertinama laisvė, tai bus angažuojamasi už visus tuos, kurie kovoja dėl savo laisvės. Jeigu pasisakoma už teisėtumą, tai bus priešinamasi prieš smurto padarinius, kur jie bebūtų. Taip kaip sąmoningai gali būti priiimama profesija, pasaulėžiūra, socialinis vaidmuo, taip gali būti priiimama ir

tautybė. Tik tautybė turi būti suvokta giliau negu išviršinės tautiškumo apraiškos.

Jaunuoliai, mėgindami suformuoti vientisą savęs supratimą, dažnai ieško sau pavyzdžių tarp asmeniškai pažįstamų ar bendrai kultūroje žinomų žmonių. Vienas neseniai atliktas darbas rodo, kad įvairių žmonių gali būti pavyzdžių — motinos, tėvai, mokytojai, įvairiai pagarsėję asmenys (McCormack ir Larson, 1985). Įdomu, tačiau, tų asmenų pasirinkimo priežastys. Tik labai mažas skaičius jaunuolių nurodė pasirinktųjų asmenų turimą įėgą, pasisekimą, ar pasiektą poziciją pasirinkimo priežastimi. Net 74% visų atsakovų pasirinkimo priežastimis įvardijo pavyzdžių pasiimtojo asmens užsilaikymą, susidomėjimą gyvenimu, mokėjimą pilnai gyventi. Tai patvirtina, kad pilnutinis asmens išsiskleidimas tebėra vertybė ir šių dienų jaunuoliams. O tautiškumas juk gali būti asmenybės turinantis veiksnys.

Kad nežūrėtume į reikalą tik negatyviai, gal vertėtų prisiminti mūsų tautos atgimimo laikotarpį ir to laikotarpio veikėjas. Daugelis jų vaikystėje nekalbėjo lietuviškai, nelankė lietuviškų mokyklų, net nelaikė savęs lietuviu. Tik pradėje sąmoningai žvelgti į lietuvių tautos padėtį ir į savo gyvenimo ateitį, jie suvokė ryšį tarp laisvės, išsilavinimo, kūrybinės plėtos siekių aplamai ir Lietuvos ateities. Tada jie apsisprendė būti lietuviu, pradėjo mokytis lietuvių kalbos, pradėjo kurti lietuvių raštą ir t.t. Jie gali būti pavyzdžiu, kad sąmoningas tautiškumas yra įmanomas, kad yra daugiau negu vienas kelias į tautinį užsilaikymą.

Sąmoningam tautiškumui taip pat reikia atramos ir galimybių tarpt. Apsisprendimas už lietuviškumą nėra neprarandamas. Viskas, kas žinoma apie nutautėjimą, liudija, kad tautiškumo vaidmenį asmenybės sąrangoje gali pakeisti kitos vertybės, o tautiškios savybės gali sudėti, būti pakeistos kitomis. Iš karto gali atrodyti, kad čia yra dvi atskiros problemos — kaip išlaikyti vyresniųjų tautiškumą ir kaip įdiegti lietuviškumą vaikams, kurie gimsta ir auga ne savo krašte. Šias problemas riša faktas, kad norint lietuviškumą įdiegti kitiems, reikia juo gyventi. Reikia blaiviai pažūrėti į jaunųjų tėvų ir net mokytojų lietuviškumą. Jie gali būti tautiškai apsisprendę, bet jiems gali trūkti galimybių savo pačių lietuviškumui vystyti. Jeigu jų

Rudens peizažo miniatiūra

Nuotrauka Vytauto Mažello

Vladas Šlaitas

PROZA

Žolė atbėgdavo tiktai iki akmens laiptelių, o toliau jina nebėgdavo jau niekur, nes negalima pabėgti niekur iš akmens nelaisvės ir vienos vasaros žolės gaudumo. O tačiau tai tik poezijos nesąmonė, nes akmenys vaizduoja tiktai akmenis ir lygiai žolė vaizduoja tiktai žolę.

Jau rudens antroji pusė. Užsidarė jau visos rožių krautuvėlės. Ir gerai, kad užsidarė, nes poezija praeina greitai.

o po jos pirmuoju smuiku ima groti proza.

ČERPĖ

Čerpė atskaitė savo laiką ir nukrito žemyn nuo stogo ir dabar tik tuščias tarpas pasiliko čerpės vietoje. Aš taip pat esu kaip čerpė, bet kol kas dar vis labai gražiai laikausi savo vietoje.

TIK TAU VIENAI

Viską palieku užmiršimui, nes geriausia palikti viską užmiršimui, tik tavęs aš nepalieku užmiršimui, nes tik tu esi gražiausias mano meilės atminimas.

Ina Čepėnaitė-Užgiriene yra psichologijos profesorė Clark universitete, Worcester, Mass. Doktoratą gavo University of Illinois, Champaign-Urbana, 1962 metais. Jos specialybė yra vystymosi psichologija, tyrinėja protinį ir kalbinį vystymąsi kūdikystėje ir ankstyvoje vaikystėje. Šiais klausimais daug rašo mokslinėje periodikoje, redaguoja veikalus. Jos kartu su J. McV. Hunt parašyta knyga *Assessment in Infancy* (Urbana: University of Illinois Press, 1975) buvo išversta į italų, japonų ir ispanų kalbas. Priklauso American Psychological Association, Society for Research in Child Development, International Society for the Study of Behavioral Development, Lietuvos psichologijos institutui.

lietuviškumo pasirinkimas. Kadangi jaunuolio metai yra itin svarbūs savęs supratimo raidoje, verta atkreipti daugiau dėmesio į lietuviškumo prasmę savo vaidmens pasaulyje ieškančiam jaunuoliui. Tiek kiek vertiname kultūrinę įvairovę, savitą patirtį, kuo pilnesnį savęs pažinimą, tiek galėsime parodyti lietuviškumo prasmę savojo aš supratimo ieškančiam jaunuoliui ar jaunuolei. Savimone aprėpia tautiškumą, bet tautiškumas nėra nei savaimingas nei būtinas savimonės komponentas. Tautiškumo verte reikia tikėti ir jo apraškas aktyviai kurti.

NUORODOS

Amsterdam, B. (1972) Mirror self-image reactions before age two. *Developmental Psychobiology*, 5, 297-305.

Bernstein, R.M. (1980) The development of the self-system during adolescence. *Journal of Genetic Psychology*, 136, 231-245.

Bertenthal, B.I. ir Fischer, K.W.

(1978) Development of self-recognition in the infant. *Developmental Psychology*, 14, 44-50.

Damon, W. ir Hart, D. (1982) The development of self-understanding from infancy through adolescence. *Child Development*, 53, 841-864.

Daukantas, S. (1935) Lietuvių būdas. Kaunas: Sakalas.

Girnius, J. (1961) Tauta ir tautinė ištikimybė. Chicago: I. Laisvės fondas.

Keller, A., Ford, L.H., Meacham, J.A. (1978) Dimensions of self-concept in preschool children. *Developmental Psychology*, 14, 483-489.

Lambert, W.E. ir Klineberg, O. (1967) Children's views of foreign peoples: A cross-national study. New York: Appleton, Century, Crofts.

Lewis, M. ir Brooks-Gunn, J. (1979) Social cognition and the acquisition of self. New York: Plenum.

McCormack, J. ir Larson, R. (1985) Adolescent role models: They are not who we think they are. Pranešimas, skaitytas Society for Research in Child Development suvažiavime, Toronto.

McGuire, W.J., McGuire, C.V., Child, P. ir Fujioka, T. (1978) Salience of ethnicity in the spontaneous self-concept as a function of one's ethnic distinctiveness in the social environment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 511-520.

Montemayor, R. ir Eisen, M. (1977) The development of self-conceptions from childhood to adolescence. *Developmental Psychology*, 13, 314-319.

Norvilas, A. (1985) Lietuviška jaunuolio samonė. Pranešimas skaitytas penktame Mokslo ir kūrybos simpoziume, Chicago, IL.

Piaget, J. ir Weil, A. (1951) The development in children of the idea of the homeland and of relations with other countries. *International Social Science Bulletin*, 3, 561-578.

Vasiliauskaitė, Z. (1984) Kai kurie šešiamečių vaikų savęs vertinimo ypatumai. Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. *Psichologija*, 5, 43-50.

*Paskaita, skaityta Pasaulio Lietuvių Bendruomenės rengtoje mokslinėje konferencijoje, „Tautinės samonės išlaikymas išeivijoje“ 1985 m. lapkričio mėn. 23 d. Jaunimo centre, Chicagoje.

Daiva Mongirdaitė Chicagos padangėje

ELENA VASYLIŪNIENĖ

Bostonas yra vadinamas „Amerikos Atėnais“ ir solistė Daiva Mongirdaitė yra jame išauklėta. Daiva yra baigusi Bostono konservatoriją, studijavusi pas žymiąją Bostono operos dirigentę Sarah Caldwell, dainavusi įvairiose operose ir koncertavusi daug kur. Mūsų lietuviška kultūrinė sostinė Chicago pasikvietė Daivą koncertui su žymiuoju operos solistu Arnoldu Voketaičiu ir styginiu kvartetu. Tiksliau, „Draugo“ dienraštis ruošia šį koncertą šiemet kovo 16 dieną Marijos aukštesniosios mokyklos auditorijoje. Ta proga užkalbinau mūsų solistę apie muziką aplamai ir ypač apie lietuvių kompozitorių veikalus. Daivos veikla ir išeitas mokslas ne kartą buvo gvildinamas „Draugo“ puslapiuose.

— *Tamsta, panele Mongirdaitė, ne pirmą kartą dainuosite Chicagoje?*

— Ne, ne pirmą kartą, daug kartų esu buvusi Chicagoje su koncertais, recitaliais, operos pasirodymais.

— *Koks skirtumas tarp programos, kurią Tamsta atlikote, koncertuodama Chicagoje pirmą kartą, ir programos, kurią ruošiate dabar šiam koncertui kovo 16?*

— Tada aš buvau studentė, dainavau tuos dalykus, kuriuos studijavau: mane ėmė baimė, nes tada atlikau koncertą pati viena. Dabar būsiu su žymiuoju operos solistu Arnoldu Voketaičiu. Per pirmąjį koncertą mano akompaniatorium buvo a.a. kompozitorius Vladas Jakubėnas, kurį tada sutikau pirmą kartą. Jis ateidavo į mano vėlesnius koncertus ir duodavo patarimų dėl kūrinų

Daiva Mongirdaitė Violetos rolėje, Verdi opere „La Traviata“.

parinkimo. Vladas Jakubėnas buvo nuoširdus ir malonus asmuo.

— *Tamstos nuomone, kas reikalauja daugiau darbo, meninio pasiruošimo, tobulumo: koncertas ar opera? Ką lengviau dainuoti: koncertą ar operą?*

— Tai yra asmeninis skonis ir asmeninis pasirinkimas ką dainuoti: recitalį ar operą. Mano asmeniškai nuomone, dainuo-

jant operą solistui daug padeda vaidyba, kostiumai, kuriant tipą ar charakterį, kuri tik viena asmenį ir turi tris valandas gilintis į jį. Koncerte dainuoti įvairių kompozitorių veikalus, kuri įvairius tipus, kiekvieną dainą turi savo pajautimą, švelnumą, pyktį, kiekvienas kompozitorius turi savo stilių, kurį turi perteikti klausytojui, kad jis jaustų ir suprastų. Čia yra daug daugiau darbo.

Operoje yra technika, kiti tau padeda, chorai, kiti solistai, butaforija, rūbai. Koncerto metu tų visų dalykų nėra. Savo dainavimu turi viską atstoti, tik tu ir tavo balsas.

— *Tas pats klausimas buvo užduotas žymiajai Maria Calas ir ji panašiai atsakė, kaip ir Tamsta. Kodėl taip yra?*

— Aš nežinau, nes jos atsakymo negirdėjau, nei skaičiau, sakiau, ką aš pati jaučiu. Operoje prieš tave visi vaidina, gyvenimas eina, tu baigi dainuoti — kas kitas perima. Koncerte tu pati viena, tuo pačiu rūbu, turi sukurti visą aplinką, kurios nėra.

— *Kokią programą Tamsta pasirinkote šiam koncertui?*

— Šį kartą mano programa sudaryta su Arnoldu Voketaičiu ir styginiu kvartetu. Pirmoje dalyje dainuosiu Mendelssohną, Schubertą, Gruodį — romanikus; modernius duetus su Arnoldu, dar niekur nedainuotus, tai bus premjera tiems moderniems veikalams. Antroje dalyje dainuosiu vėl duetą su Arnoldu iš Mozarto „Figaro vestuvių“, kur žadame pavaidinti. Dar turėsiu solo dalį, kurioje bus Gaidelio kūriniai.

— *Kokia Tamstos nuomonė apie lietuvių kompozitorius, kurie kūrė Nepriklausomoje Lietuvoje, ir tuos, kurie kuria dabar?*

— Prieš Antrąjį karą muzika buvo kitokia, romantiškesnė, negu vėliau. Kačinskas, Gaidelis, Lapinskas yra modernūs. Mano širdžiai yra artimas Gaidelis, jis mane užaugino muzikine prasme, stūmė muzikoje; kada jis parašydavo veikala, man skambino ir prašė padainuoti. Jam rūpėjo mano balso skalė. Aš Gaidelio muziką gerai suprantu.

— *Kuriuos veikalus jis yra Tamstai dedikavęs?*

Šių metų kovo 7 d. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje bus atidaryta penkių jaunų dailininkių paroda. Joje su savo kūryba dalyvaus ir dailininkės Jonė Karužaitė (kairėje) ir Daiva Karužaitė-Gogola (dešinėje).

— Jis nėra jokio veikalo man dedikavęs, bet jis „skolinosi“ mano balsą. „Meilės Rytas“, „Poetas“ — veikalai parašyti pagal Lemberto žodžius, ir kada buvo ruošiamos išleistuvės Lembertui, išvažiuojančiam į Kaliforniją, aš dainavau tuos veikalus, parašytus pagal mano balso skalę. Gaidelis, rašydamas operą „Dana“, dažnai mane pasiūkavo ir aš esu visas arijas jam išdainavusi. Opera „Dana“ buvo parašyta mano balso skalei. Kadangi ją dainavo Dana Stankaitytė, Gaidelis arijas pritaikė jos balso skalei. Gaidelis labai daug rašė.

— *Jūs vienas kitam padėjote, jūs nebuvo to mokinė, bet bendradarbi.*

— Ne, aš buvau jo mokinė, tik „skolinau“ jam savo balsą.

— *Salia Gaidelio, kuris lietuvių kompozitorius Tamstai dar patinka?*

— Stasys Šimkus. Jis yra švelnus, naudoja liaudies dainų motyvus, kitoks negu Gaidelis. Juos skiria gi dešimtmečiai. Mėgstu Šimkaus legato, kurį jis daug

naudoja.

— *Kokia Tamstos nuomonė apie liaudies dainas?*

— Visos tautos turi savo liaudies dainas. Sukurtos prieš šimtmečius, dainuotos iš lūpų į lūpas, neparašytos, jos perteikia tų tautų charakterį, rodo jausmus, vertybes.

— *Ar bus progos Chicagoje nors pora liaudies dainų padainuoti?*

— Manau, kad aš įtraukiu bent kelias.

— *Gal norite ką nors dar pasakyti, ko nepaklausiau?*

— Man malonu vėl būti Chicagoje, kur buvau prieš dvejus metus Lietuvių Fondo koncerte. Bus įdomu atlikti programą su Arnoldu, programa, kuri žada būti kitokia dėl įtrauktų modernių dalykų ir vaidybos.

— *Baigėme pasikalbėjimą. Daiva, Mongirdaitė, kaip visuomet kukli, paprasta, nesipučianti, dirbanti ir mėgstanti dainuoti, ruošiasi „Draugo“ koncertui. Sėkmės jai ir Arnoldui Voketaičiui.*

Pietų Afrikos drama

Pietų Afrikos rašytojas Athol Fugard nuo 1961 m. atidžiai stebėjo to krašto gyvenimą, darė užrašus, kurie po penkerių metų susikristalizavo į dramą, dabar pavadintą „A Lesson from Aloes“, kurią Steppenwolf teatras, 2851 N. Halsted, stato iki kovo 16 d.

Drama psichologinio-politinio atspalvio, vaizduojanti Pietų Afrikoje gyvenančią, dėl krutų ir kitų nelaimių nervingą moterį, jos vyrą, su įtarimu, kad jis yra policijos pranešėjas, tačiau šeimos gyvenime parodanti daug santūrumo ir prisitaikymo. Trečias personažas — maistingų nuotaikų juodasis. Taigi dramoje kryžiuojasi politiniai, socialiniai ir asmeniškieji reikalai, su nemažomis įtampomis pavoju visuomenės laikotarpiu. Drama turi ir simbolinį momentą — scenoje yra aliošiaus augalai, primenantieji, kaip jie pakelia sausras ir kitus sunkumus, primindami ištvermingumą reikalaujant Pietų Afrikos žmonėms. Taigi ir dramos vardas: „Pamoka iš aliošiaus“ (pirminis pavadinimas buvo „Pranešėjas“).

Aktoriai stengiasi kalbėti Pietų Afrikos tarme, kas ap sunkina ypač pirmo veiksmo sekimą, kur išsitiesia dialogai be žymesnės akcijos. Visi trys aktoriai: Joan Allen, Danny Glover, Francis Guinan su giliu scenos patyrimu, dalyvavę televizijoje ar filmuose, laimėdami premijas. Režisierė Suzanne Shepherd dirbusi ir Broadway teatruose. Galėjo ji veikala ir vaidybos eigą kiek atpruminti (yra per ilgų tylių paūzių). Įvedusi ir vieną neįprastybę: pertraukus metu vienas aktorius per visą laiką taip ir pasilieka valyti stalą ir baldus, o aktorė įsirango į lovą scenoje ir apsiėngusi žiūrovų akivaizdoje išsis per visą pertrauką.

J. Pr.

KOMETOS BIULETENIS NR. 2

Kovo 1 d. Halley kometa jau artėja prie Žemės. Pietų pusrutulyje prasideda geriausias stebėjimo metas. Šiaurės pusrutulyje irgi bus matoma rytmečiais, maždaug pusantros valandos prieš saulėtekį, žemai horizonte rytų pusėje. Kometa dabar skrenda per Vienaragio žvaigždyną.

Kovo 6 d. Sovietų erdvėlaivis Vega 1 praskrenda pro Halley kometa 10,000 km (6200 mylių) atstumu ir 78 km (48,5 mylių) per sekundę arba 280,800 km (175,000 mylių) per valandą greičiu. Už kokių trijų dienų pralėis ir antrasis Sovietų erdvėlaivis Vega 2.

A. R.

NAUJI LEIDINIAI

• **WORLD LITERATURE TODAY**, Vol. 59, No. 4, Autumn 1985. A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Redaktorius: Ivar Ivask, 630 Parrington Oval, Room 110, Norman, Okla., 73019. Asmeniškoji metinė žurnalo prenumerata — 23 dol., dvimetinė prenumerata — 40 dol., pavienio numerio kaina — 7 dol. Prie užsieniui metinių prenumeratų dar reikia pridėti 4 dol., įstai goms ir bibliotekoms metinė prenumerata — 35 dol., dvimetinė — 56 dol.

Žurnalas skirtas viso pasaulio dabarties literatūrai. Aptariami įvairių tautų ryškieji šių dienų rašytojai, duodamos naujų kryptų apžvalgos, recenzuojamos naujos knygos. Kartais vienai kuriai temai skiriamas viso numerio straipsnių akcentas. Taip padaryta ir su čia minimuoju. Jo korpusinių puslapių tema: ispanų, prancūzų ir anglo-amerikiečių literatūros: „Postwar Interrelations in Retrospect“.

Visa tai svarstoma tokių antraščių ir tokių autorių straipsniuose: „Introduction: The Perpetual Present between Luminous Reality and the Final Island“ — Ivar Ivask; „Distant Relations: French, Anglo-American, Hispanic“ — Claudio Guillén; „Barthes and the Zero Degree of Genre“ — Marjorie Perloff; „The Last of the Just: Between Borges and García Márquez“ — Seymour Menton; „Transferral of Poetic Frontiers: Renovation and Innovation“ — Rainer Schulte; „The Haunted Voice: Echoes of William Faulkner in García Márquez, Fuentes, and Vargas Llosa“ — Mary E. Davis; „Reverdy in New York“ — Mortimer Guiney; Bloomsbury in Aracataca: the Ghost of Virginia Woolf“ — Alexander Coleman; „Beyond Cultural Nationalism“ — Henri Peyre; „Varieties of Urban Colloquiality in the Contemporary Latin American and American Novel“ — David William Foster.

Knygų recenzijų puslapiuose

aptariami šie lietuviškieji leidiniai: Alfonso Nykos-Niliūno *Ziemos teologija* (Rimvydas Šilbajoris) ir Broniaus Radzevičiaus *Link debesijos* (Violeta Kelertienė).

Žurnalo puslapiai iliustruoti puikiomis atskirų rašytojų, literatūrinių įvykių ir kai kurių aptariamų knygų viršelių nuotraukomis.

(h. brd.)

• PORTUGALŲ NOVELĖ.

Sudarė Povilas Gaučys. Chicago: Lietuviškos knygos klubas, 1985. Spaudė „Draugo“ spaustuė. Viršelis ir aplankas dail. Vytauto O. Virkau. 416 psl. Kaina — 12 dol. Gaunama „Drauge“.

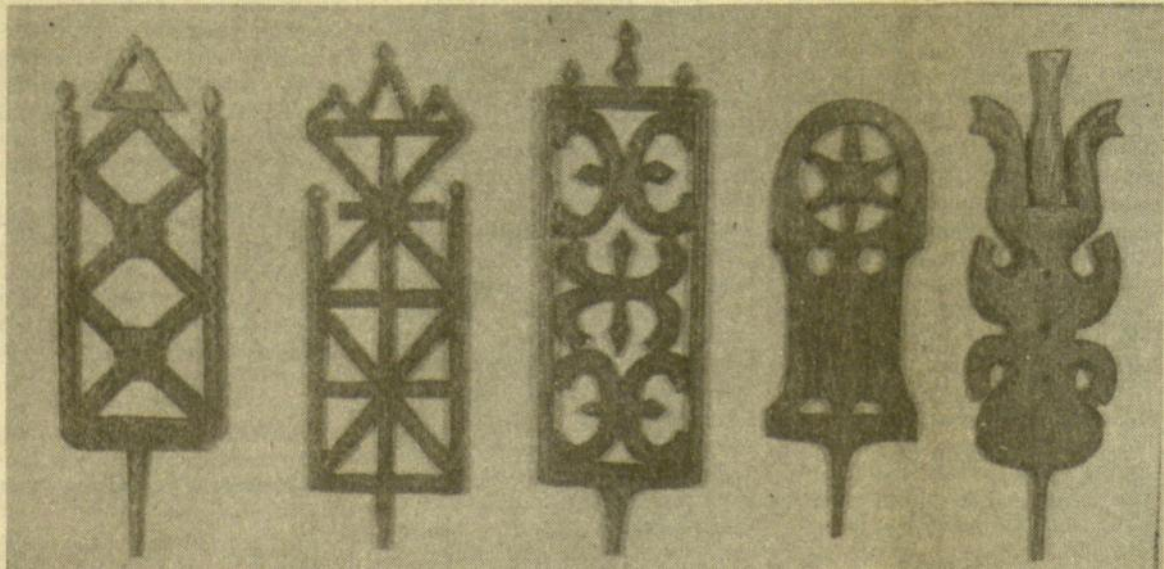
„Portugalija“, kaip pažymi vertėjas ir šios antologijos sudarytojas Povilas Gaučys savo įvade, „yra maža šalis su nedaugeliu gyventojų, kurių dauguma tebėra neraštingi, tačiau daugiau kaip septynis šimtmečius ji turėjo nepaprastai aukštos vertės literatūrą“. Įvadas nušviečia portugalų literatūros raidą nuo 16-to šimtmečio, kada ji suklestė-

jo, iki mūsų laikų. Čia vertėjas pasirenka lietuviškai skaitytojų auditorijai pristatyti portugalų novelės žanrą, pažymėdamas, kad „novelė labai atitinka portugalų būdą, sudaryta iš emocijų ir greito katarsio. Todėl nenustabu, kad Portugalijoje novelė kultivuoja daugelis gabių rašytojų, ir jie ją yra iškėlę į aukštumas. Nūdien portugalų literatūroje ji užima vyraujančią vietą“. Rinkinyje sudėta 33 portugalų kalba rašiusių autorių novelinės kūrybos pavyzdžiai. Vertėjas kiekvieną rašytoją aptaria įžvalgiu įvadinu komentaru.

Povilo Gaučio, beveik vienintelio tokio darbštus ir pasaulinės literatūros svarba lietuviškajai kultūrai įsitikinusio vertėjo ir jos propaguotojo, ilgametis darbas yra mums buvęs langas į Vakarų pasaulį, o ypač į lotyniškųjų kalbų kultūros pasaulį. Todėl neatsitiktinai 1984 metais Sao Paulo mieste jis buvo pagerbtas brazilų meno kritikų organizacijos už išvertimą į lietuvių kalbą ir suredagavimą brazilų poetų kūrybos antologijos *Lianų liepsna*. Brazilijos šviesuomenė ta proga parodė daug dėmesio ne tik Povilui Gaučiui, buvusiam Lietuvos

konsului Brazilijoje, bet ir apskritai lietuvių tautai ir lietuviškai raštijai išeičioje.

Povilo Gaučio išleistų kitų kalbų literatūros vertimų į lietuvių kalbą korpusas yra itin gausus. Pažymėtini: J. I. Kraševskio *Vitolio rauda*, J. E. Rivera *Amazonės džiunglės*, A. Zorino *Pirmasis stebuklas*, Robert E. Stevenson *Slėpinings novelės*, ispanų Amerikos naujosios poezijos antologija *Atogrąžų saulė* ir kt. „Draugo“ kultūriniam priede Povilas Gaučys reguliariai spausdina įvairių Vakarų pasaulio poetų ir beletristų kūrybos vertimus. Šiuo metu jis turi spaudai parengęs naują brazilų poezijos antologiją ir savo atsiminimus iš diplomatinės veiklos 1915-1938 metų tarpsnyje. Povilo Gaučio gyvenimas, kūryba ir kultūrinis darbas gali būti „modeliu“ ir šios kartos jauniems lietuviams intelektualams, kur meilė savo tautai ir jos kultūrai veda ne į užsisiklėdimą nuo pasaulio, bet į itin pajėgų, savim pasitinkintį atsižvelgimą viskam, kas gera, kas verta, kas padės mums išsiskleisti ir tarpiti šioje žemėje, įsijungus į pasaulinės kultūros raidą.

Jurgis Daugvila

Prievarpstės

Dail. Jurgio Daugvilos medžio drožinių paroda dar galima pamatyti šį šeštadienį ir sekmadienį, kovo 1-2 d., Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje.

Moters pasaulėjauta

Poezijos vakaras, kurio tema „Moters pasaulėjauta“, įvyks š.m. kovo 15 d., 7 v.v. Chicagos Jaunimo centro mažojoje salėje. Savo eilėraščių skaitys poetės: Vitalija Bogutaitė, sesuo Ona Mikailaitė, Lūnė Sutema, Danguolė Sadūnaitė ir Julija Švabaitė-Gylienė. Bus skaitoma okupuotos Lietuvos poetų kūryba — Janinos Degutytės, Onės Baliukonytės ir Juditos Vaičiūnaitės, o taipgi Eglės Juodvalkės iš Vokietijos, Editos Nazaraitės iš Kanados ir Lidijos Šimkutės iš Australijos. Jų poeziją perteiks aktorė Laima Šulaitytė-Day, Daina Antanaitytė ir Audronė Kižytė. Vakarui vadovaus rašytoja Nijolė Jankutė-Užubalienė. Rengia Chicagos Putnamo seselių rėmėjai.

Dail. Jurgis Daugvila per savo medžio drožinių parodos atidarymą Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, š.m. vasario mėn. 14 d.

Nuotrauka Jono Tamulaičio